

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. III. Qua ratione puerorum ingenia dignoscantur, & quomodo
tractanda sint.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

CAP. III.

*Qua ratione puerorum ingenia dignoscantur,
& quomodo tractanda sint.*

TRadito sibi puero, docendi peritus ingenium ejus in 4
primis naturamque perspiciat. Ingenii signum in par-
vis præcipuum, 2 memoria est. Ejus duplex virtus, facile
percipere, & fideliter continere. Proximum, imitatio: nam
id quoque est docilis naturæ: sic tamen, ut ea quæ discit,
effingat, non habitum forte & incessum, & si quid in pe-
jus notabile est. Non dabit mihi spem bonæ indolis, 3 qui
hoc imitandi studio petet, 4 ut rideatur. Nam probus quo-
que in primis erit ille vere ingeniosus: alioqui non pejus
duxerim tardi esse ingenii, quam mali. Probus autem ab
illo segni & jacente plurimum aberit. Hic meus, quæ tra-
dentur, non difficulter accipiet: quædam etiam 5 interro-
gabit: sequetur tamen magis quam præcurret. 6 Illud in-
geniorum velut præcox genus, 7 non temere unquam perve-
nit ad frugem. Hi sunt qui parva facile faciunt: & auda-
cia proventi, 8 quicquid illic possunt, statim ostendunt.

Possunt

Quo pacto explorare debeat inge-
nium pueri præceptor, docet Fa-
bius: quam rem fufius tractat: lib. 2.
cap. 9. ac illic ait hoc esse faciendum ut
certus studiorum habeatur delectus, ac
si qua in re peccet pueri natura, à præce-
ptore emendetur ingenium. *Turneb.*

2 *Memoria.*] Memoriam latius fun-
dit Quintilianus, quam soleant philo-
sophi. Nam philosophi virtutem esse fi-
niunt, qua quæ didicimus fideliter con-
tinemus. Quintilianus autem sub illius
nomine etiam ingenii acumen est com-
plexus. *Idem.*

3 *Qui hoc imitandi studio petet.*] Jan.
Gebhard. *Crepund.* lib. 1. cap. 1. p. 2. *Qui
hoc imit. studio petet, ut irideatur.*

4 *Ut rideatur.*] Ridiculæ imitationes,
inquit, non sunt bonæ indolis indices:
& quem ego ingeniosum intelligi volo

ante omnia quoque probum volo. *Cam.*
5 *Interrogabit.*] Intelligitur ea vir-
tus quæ ἀγγλωρα, id est, *solertia* dicitur:
qua ex his quæ tradita sunt nobis, alia
colligimus. *Turneb.*

6 *Illud ingeniorum velut præcox genus.*] *Videatur Melchior Junius Part. 2. polit.
quæst. pag. 71. &c. Michael Piccartus
observ. histor. polit. dec. 12. c. 5. p. 373.
&c. Coel. Rhodigin. lib. 10. cap. 20. &
lib. 31. cap. 6. Julii Guil. Zinegressii
Embl. eth. pol. 63. p. 19. 20. Illud ingenio-
rum velut, &c.] Apul. Apolog. Est ille
poëtæ versus non ignotus, Odis puerulum
præcoqui sapientia. Pith.*

7 *Non temere unquam.*] Hoc est, fere
nunquam. *Rasb. Reg.*

8 *Quicquid illud possint.*] *Palat. illi.
Gebhard. legit: Et audacia proventi, quic-
quid illico possunt, statim ostendunt.*

B 5

1 Imita-

Possunt autem id demum quod in proximo est: verba continuant: hæc vultu interrito nulla tardati verecundia proferunt; non multum præstant, sed cito. non subest vera vis, nec penitus immixtis radicibus nititur: ut quæ summo solo sparsa sunt semina, celerius se effundunt: & ¹ imitatae spicas herbulæ, inanibus aristis ante messem flavescunt. Placent hæc annis comparata, deinde stat profectus, admiratio decrefcit. ² Hæc cum animadverterit, perspiciat deinceps quonam modo tractandus sit discantis animus. Sunt quidam, nisi institeris, remissi: ³ quidam imperia indignantur: ⁴ quosdam continet metus, quosdam debilitat: ⁵ alios continuatio extundit, in aliis plus impetus facit. ⁶ Mihi ille datur puer, quem laus excitet, quem gloria juvet, qui victus fleat. hic erit alendus ambitu, hunc mordebit objurgatio, hunc honor excitabit; in hoc desidiam nunquam verebor. ⁷ Danda est tamen omnibus aliqua remissio: non solum quia nulla res est quæ perferre possit continuum laborem: atque ea quoque quæ sensu & anima carent, ut servare vim suam possint, velut alterna quiete ⁸ retenduntur: sed

quod

¹ *Imitata spicas herbulæ.*] Videantur Jani Gebhard. Animadvers. ad Propert. lib. 4. eleg. 5. vs. 47. p. 292. &c.

² *Hæc cum animadverterit.*] Postquam de ingenio est locutus, nunc de natura agit, ut pro naturali ipsius animi habitu, aliter atque aliter à præceptore puer impellatur ad literas. Turneb.

³ *Quidam imperia indignantur.*] Indignatur imperium, qui se indignum putat, cui imperetur. Raph. Reg.

⁴ *Quosdam continet metus.*] Agit Fabius de diversitate ingeniorum in pueris, quorum aliqui calcaribus urgeri; aliqui frenis revocari volunt. Vide Hadr. Jun. animadv. lib. 4. cap. 26. pag. 42. pro *extundit* legit *retundit*, id est, absterret.

⁵ *Alios continuatio.*] Exponunt vulgo hunc locum hoc modo, ut dicant continuitate præcipiendi quorundam ingenia obtundi. Sed cum hæc oratio

constet antithetis, hic videtur esse sensus, ut intelligamus continuationem præceptionis extorquere & exprimere, ideoque efficere ut nonnulli literas adipiscantur. Turneb.

⁶ *Mihi ille.*] Quintilianus (ut Valla docet) in puero illo quem oratorem efficere molitur, plus posse dicit voluntatem quandam quæ gloria accendatur, quam nimium ingenii acumen. Idem.

⁷ *Danda est tamen omnibus aliqua remissio.*] Quod caret alterna requie, durable non est, &c. Et vide Phœdrum fabula 53. Erasimum in Proverb. *Arcus tensus rumpitur.* Lud. Chresollii vacat. autumnal. lib. 1. c. 1. Melch. Junii orat. part. 1. p. 388. de ludis Adolescent. Plutarchi libell. *Ἐπι παιδῶν ἀγωγῆς.* Jul. Gul. Zingresii Emblem. Ethico-Polit. 59. & 73.

⁸ *Retenduntur.*] Remittuntur, laxantur. Nam hanc vim, *re*, habet, ut recludo,

quod studium discendi, voluntate, quæ cogi non potest, constat. Itaque & virium plus afferunt ad discendum renovati ac recentes, & acriorem animum, qui fere necessitatibus repugnat. Nec me offenderit lusus in pueris: est & hoc signum alacritatis: neque illum tristem, semperque demissum, sperare possum erectæ circa studia mentis fore, cum in hoc quoque maxime naturali ætatibus illis impetu, jaceat. Modus tamen sit remissionibus, ne aut odium studiorum faciant negatæ, aut ocii consuetudinem nimiam. Sunt etiam nonnulli acuendis puerorum ingeniis non inutiles lusus, quum positis invicem cujusque generis quæstiunculis æmulantur. Mores quoque se inter ludendum simplicius detegunt: modo nulla videatur ætas tam infirma, quæ non protinus quid rectum pravumque sit, discat, tum vel maxime formanda, cum simulandi nescia est, & præcipientibus facillime cedit. *Frangas enim citius quam corrigas quæ in prævum induruerunt.* Protinus ergo ne quid cupide, ne quid improbe, ne quid impotenter faciat, monendus est puer: habendumque in animo semper illud Virgilianum Georg. 2.

Adeo in teneris consuescere multum est.

¹ Cædi vero discentes, quanquam & receptum sit, & Chrysippus non improbet, minime velim: primum, ² quia deforme atque servile est: & certe, quod convenit, si ætatem mutes, injuria. ³ deinde, quod ⁴ si cui tam est mens illiberalis, ut objurgatione non corrigatur, is etiam ad plagas, ut pessima quæque mancipia, durabitur. postremo quod

clūdo, resigno: similitudine ducta ab arcubus, quibus cum sagittarii non uti cogitent ne nervos quidem accommodare soleant. *Camerar.*

¹ *Cædi vero.*] Vetat Quintilianus (quod etiam Plutarchus in libello de liberis educandis prohibet) ne pueri cædantur, sed assiduitate & diligentia præceptorum, literas potius amare cogantur. *Turneb. Cædi vero discentes.*] Videatur Seneca de Providentia p. 710. Melech. Jun. part. 11. quæst. polit. 46. pag. 94.

&c. Lud. Lavateri comment. in Prov. Salom. 132. c. 23. Fabius infra lib. 11. cap. 2. & c. 4.

² *Quia deforme est & servile.*] Vide Gebhard. Crepund. lib. 1. cap. 7. p. 17. & pro injuria leg. injuria.

³ *Deinde.*] Nunc ab inutili & à similitudine solvit. *Turneb.*

⁴ *Si cui tam est mens illiberalis, &c.*] Huc pertinet locus Senecæ, lib. 1. de Clement. c. 16. p. 240. Edit. Lips.

quod ne opus quidem erit hac castigatione, si assiduus studiorum exactor adstiterit. ¹ Nunc fere negligentia pædagogorum sic emendari videtur, ut pueri non facere quæ recta sunt cogantur, sed ² cur non fecerint puniantur. Denique cum parvulum verberibus coëgeris, quid juveni facias, cui nec adhiberi potest hic metus, & majora discenda sunt? Adde, quod multa vapulantibus dictu deformia, & mox verecundiæ futura, sæpe dolore vel metu accidunt: qui pudor refringit animum, & abjicit, atque ipsius lucis fugam & ³ tædium dicit. Jam si minor in deligendis custodum & præceptorum moribus fuit cura, pudet dicere in quæ probra nefandi homines isto cædendi jure abutamur, quam det aliis quoque nonnunquam occasionem hic miserorum metus. Non morabor in parte hac. nimium est quod intelligitur. Quare hoc dixisse satis est, in ætatem infirmam, & injuriæ obnoxiam, nemini debet nimium licere. Nunc quibus instituendus sit artibus qui sic formabitur, ut fieri possit orator, & quæ in quaque ætate inchoanda, dicere ingrediatur.

¹ *Nunc fere.*] Reprehendit pædagogos qui quadam negligentia desidesunt, nec pueris quid facere debeant præcipiunt, & tamen pueros si non fecerint, cadunt, & verberibus suam e-

mendant negligentiam. *Turneb.*

² *Cur.*] Quod vel cum Passerat.

³ *Tædium dicit.*] *Arndtæ* Juvenal. Sat. 7. *Tædia tunc subeunt animos, tunc sequensuamque Terpsichoren odit.*

C A P. I V.

De Grammatica. De literis & earum potestate, ac orationis partibus. Declinare in primis nomina & verba scire oportet pueros, & genera nosse ac casus. Tum de verbis & verborum appellationibus.

5 **P** **R**IMUS in eo qui legendi scribendique adeptus erit facultatem, grammaticis est locus. Nec refert, de Græ-

CO AN

¹ *Primus.*] Postea quam puer apud literatorem (quem appellant *grammatistam*) prima elementa didicit, est grammaticis committendus. Optimo

igitur doctrinæ ordine Fabius de grammatica hic præcipit, cujus encomium addit, & amplificationem. *Turneb.*

1 *flac*